

tenen artean: «gustoko», «txanda», «mutxikin», «okaran», «bezero», «biotzerre», eta abar, hoietariko asko erderaz zelan esan ez dakitelako.

Honela dira gure gauzak. Aspaldikoa da hau, eta batasunezko euskera bat lortzen ez dugun artean iraungo duena. Hara zer zion Mogel-ek bere *Konfesio ta komunioko sakramentuen gañean Erakasteak* izeneko liburuaren hitzaurrean (1800-ean argitaratu zan liburu hau); liburu a gipuzkeraz dago eta geroagorako bizkaieraz jartzea agintzen duanean, hau dio: «Libru berau ipintzea uste det Bizkaiko euskeraz ere. Ez dakitenak uste dute Bizkai guzian esaten dala: *Ené, ara toroa plazaan manzania jaaten*. Bilbotarren erdi erdera erdi euskera daukate Bizkai guziko euskeratzat. Ez da ordea ala. Eztitsua goak dira giputuz itzak; baña itzen euskeratasun, garbitasun, ta euskera legeen aldetik, ez dio ezer zor Bizkaikoak.»

Nork esan, «toroa manzania jaaten» ikusi zutenen ondorengoak, eurak orain hori esateko ere gauza ez direlarik besteen lepotik parre eta adar-joteak, edo hobeagoa ez dan garbikeriak eskatzea?

Prolema hauen erabagi bakarra, euskeraren batasuna da. Bata-suna nahi ez duana, prolema hoieri indarra ematen ari da. Eta, euskeran erdalkutsurik ez duen hitzak nahi dituenak, har beza esperantoa. Berdin baita, baldin euskerak ehundaka urteetatik bere dituenak, atzo norbaitek laboratorioan asmatu dituanen truke eman behar badira.

J. SAN MARTIN.

KALAMENDI, KALAMUA, MAX.—Etxebarria (Bizkaia), Elgoibar eta Eibar (Gipuzkoa) mugatzen dituan mendi bat da Kalamua. Gaztarotik entzun izan dugu bere egiazko izena Max edo Max-mendia dala. Baina beste mendi askoren izenak bezala, hemen ere bietara dijoa errazoa. Eibar aldeko baserrietan, San Roman aldean, Max izenez ezagutzen dute. Are gehiago, ia oraintxura arte, alde honetako baserriarrak etzekiten Kalamua izenik, izen hau azken gerratean zabaldu zan bertan.

Hemendik oinharriak harturik edo, mendizale elkarteak han-hemen ateratzen dituzten boletintxo hoietakoetan inoiz argitaratzen diren «Depuración toponímica» sailetan, irakurri dugu Kalamua gaizki esana dala eta bere ordez Max behar duela. Nunbait konturatzeke Markiña-Etxebarria alderako hegietan Kalamua izen bera ezagunago dela. Hori, zera bezala da, Elorrio eta Elgetaren tartean dagoan mendia bezala: elorriarrentzat Erdeilla, elgetarrentzat Lapurdi-mendi (Lapurdi izeneko baserrien gainekaldean dagoalako) eta zaldibartarrentzat Pagatza-gaiña.

Agertu nahi dut, «Depuración toponímica» hoiekin kontuz ibili beharra dagoala. Toponimiak, leku-izenak, toki bakoitzean ematen zaion balioa du. Eta izeneri bere esan-nahitik zuzenketak egiten jardutzen direnak hutsak egiten dituzte herri hizkera bakoitzaren joerak eta lehenagoko dokumentu zaharrak kontuan hartu gabe egiten dituztelako beren lanak. Holako lan batean irakurri nuen Eibarko Galdaramiño gaizki esana zala eta «Galdara-muño» behar zuela izan. Numbait konturatzeke guk maiz aldatzen dugula «i», «u»-ra, eta «u», «i»-ra. Iliá, uliá; irina, uruna; iri, uri; ikubil, ukubil; itxi, utzi; eta abar. Gehienetan, guk, «i», «u»-ra bihurtzen badugu ere, inoiz besteratuaz, «u», «i»-ra. Ikubil eta itxi (= utzi), bezala. Beraz, «muño», «miño»-ra bihurtzeak ez du ezer arritzekorik gure artean.

Baina ni Joan Kalamua, Max izenetara. Kalamua ezta askok uste duten bezin berria. Ondarrua gainekaldean bada Kala-mendi izeneko mendi bat. Eta biok aipatzen ditu J. A. Mogel-ek *Peru Abarkari* egin zion erdal hitzaurrean (ikus 1881-eko argitalpenaren 26-garren orrialdea), *Calpe*-ren hitz-aztarna atera nahirik dio: «Tenemos por aquí dominando al mar, un monte llamado *Cala* ó *Calamendi*, es decir, en versión literal *monte Cala*. Item, á la vista del aposento y mesa en que escribo, otra cima del monte llamado *Calamuaga*.» Beraz, Mogel 1804-an hil zanez, badakigu urte horren aurretik izen hori zuela. Baita ere Mogel-ek bere lanak Markiñan mendi hortara begira egoan etxe batean idatzi zituela.

Beraz, Max izen zaharra bada ere, Kalamua, Kalamuaa edo Kalamuaga ere ez da hain berria.

Mogel-en *Calpe*-k eta gure Kalamuak baditeke sustar beretikako jatorria izatea. Behar bada ez harek uste zuen bezala, baina bai arabeen *kallā*-tik edo. Itxas bortu edo gorde-leku, gure «garbizale» burrukatu askok hain sutsu defenditzen duten *kaia* = *portu* datorkigun sustar berekoa, noski.

Max berriz, inoiz Maxa edo Maaxa aditu diet gure baserritarrei. Eta hau horrela izatera baditeke Mahai edo Mahain-etik etortzea. Holako izenak baditugu Euskal Herriko mendietan, eta beren kideko dira erderetako Mesa, Meseta eta Table. Gutxi baino ez bada ere Euskal Herri barnean bertan arkitzen ditugun formak. Horrela da Mesa de los Tres Reyes Erronkarin, frantsesak «Table» deritxotena, eta euskeraz «Iru Erregeen Maia» inoiz esan ez dana, Pirineoari «Añamendiak» inoiz esan etzaion bezala. Erronkariko «uskaldun» zaharrentzat «Añamendi» eta gaurko Ibar-exkergo ziberutarrentzat «Ahñemendi», Pirineoko mendi gailur bat besterik ez da. Mendi gailur hau, Erronkari eta Zuberoako mugetatik hurbil dago, Biarnoko partean. Eta frantsesak «Pic d'Anie» deritzen diote; «Anie», euske-

razko «Ahüñe» (= Ahüña, Auma, auntz-uma) dalakotik hartua. Baina mendi soil bat, eta ez Pirineo guztia.

Erronkarin bertan, Aragoirekin mugan, Belagua (ez Belagoa, «Depuración toponímica» hoietakoak nahi duten bezala) eta Zuriza aldeko Linzola gainean dagoan mendi bat da Maz, gaur Txamantxoia izenez gehiago ezagutzen dana. Izen honekin ere berdina gertatzen da, alde batean Maz eta bestean Txamantxoia. Maz honek ez dakit ezer ikusirik izango duen gure Max-ekin. Eta Erronkariko Maz haren egoaldeko hegiak Mazelarra izenez ezagutzen dira.

Dena dela, ni ez naiz linguista. Linguistegandik baino hurbilago nago «Depuración toponímica» hortan ari diranekin. Beraz, ez dakit lan honekin ziria sartu dedan ala neroni ziria sartzeko tokia utzi dedan.

Etimolojiak alde batera utzirik, leku-izenak, toki bakoitzean esaten diran bezala jaso behar dira. Eta zuzenketak aintzinako agirieta-tik bakarrik egin genezazke. Horrez gainera, estudiorik egingo bada, toki-izenak sailka harturik izan behar du eta ez soilka harturik.

Konturatuko zerate letra bakar bat aski dala esan nahia zeharo aldatzeko.

J. S. M.

